

Yeni Anayasa ve Yeni Türkiye Tartışmaları (IV)

İçeriği Yazan: [Erhan SALMAN](#) [1] Zaman: Çar, 14/12/2011 - 19:41

Referans İçerik: [Yeni Anayasa ve Yeni Türkiye Tartışmaları \(I\)](#) [2]

Referans İçerik: [Yeni Anayasa ve Yeni Türkiye Tartışmaları \(II\)](#) [3]

Referans İçerik: [Yeni Anayasa ve Yeni Türkiye Tartışmaları \(III\)](#) [4]

YENİ ANAYASA VE YENİ TÜRKİYE yazı dizisinin son bölümünü, yargı ile ilgili bölümden aktarımlar yaparak tamamlayacağım...

Umarım, bu yazı dizisiyle birlikte toplumda bir fikir jimnastiğine neden olabilmişimdir.

İyi okumalar...

Hukuk Devleti ve Yargı Organları başlığı,

“Yargının Tarafsızlığı ve Bağımsızlığı” alt başlığında aşağıdaki düşüncelere yer verilmiş:

“ Hukuk devleti, kamu makamlarının tüm eylem ve işlemlerinde hukuka uygun olmalarını gerektirir. Bu ise, yasama ve yürütme organlarıyla idari makamların, her tür eylem ve işleminin hukuka uygunlukları yönünden, yargı denetimine tabi kılınmasıyla sağlanabilir. Bu nedenle, hukuk devletinin en önemli unsuru yargı gücüdür. Ancak, yargının kendisinden beklenen yükümlülüğü yerine getirmesi, bu organın, kurumsal ve bireysel olarak tarafsızlık ve bağımsızlığının sağlanmasıyla mümkündür. Yargının tarafsızlığı ve bağımsızlığının sağlanması ise, bu organa siyasi aktörler ve hatta yargının kendi içinden gelmesi muhtemel her türlü baskı ve müdahalenin engellenmesini gerektirir.”

“Anayasa Mahkemesi” başlığı altında neler konuşulmuş, bakalım aşağıda alıntılanmakta:

“Hukuk devletine dayanan bir anayasa düzeninin inşasında en önemli faktörlerden biri, kanunların anayasaya uygunluk denetimini yapmakla yetkili bir anayasa mahkemesinin yaratılmasıdır. Anayasa mahkemesinin asıl işlevi, anayasaya aykırılığını tespit ettiği kanunların iptaline hükmetmek, böylece anayasanın üstünlüğünü korumaktır. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi’nin yapısına ilişkin düzenlemede hem demokratik meşruiyet hem de çoğulculuk önem kazanır. Bu nedenle, kanunların anayasaya uygunluk denetiminde özel yetkili bir anayasa mahkemesinin varlığını kabul eden demokratik ülkelerde, anayasa mahkemesi üyelerinin tümü veya bir bölümünün parlamentolar tarafından nitelikli çoğunlukla seçimi usulü benimsenmiştir.

Yeni anayasada, Anayasa Mahkemesi üyelerinin önemli bir kısmını (bazı katılımcılara göre yarıya yakını) seçme yetkisi TBMM’ye tanınmalı; TBMM bu yetkiyi, adayları kamuoyuna yeterince tanıttak bir süreci takiben, nitelikli çoğunluk oyu ile (bazı katılımcılar bunun TBMM üye tam sayısının 2/3’ünden az olmamasını zorunlu görmektedir) kullanılmalıdır. Buna ek olarak yeni anayasa, diğer Anayasa Mahkemesi üyelerinin seçimi yetkisini

Cumhurbaşkanına değil, Yargıtay, Danıştay ve Barolar Birliği gibi çeşitli kurumlara tanınmalıdır.”

“Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK)” başlığı altında aşağıdaki düşünceler katılımcılar tarafından benimsenmiş:

“HSYK’nın yapısı ve yetkileri uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmelidir. Yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığının sağlanmasında Kurul’un oluşumu ve yetkileri önem kazanmaktadır. 2010 yılında yapılan anayasa değişiklikleriyle bu alanda kısmi bir ilerleme sağlanmıştır. Ancak uluslararası standartlara uygun bir kurul için bir dizi adım daha atılması gerekmektedir:

Sadece meslekten ihraç kararlarının değil kurulun tüm kararlarının yargı denetimine açık olması gereklidir. Ceza niteliğinde öngörülen yer değiştirmeler dışında diğer yer değiştirme uygulamalarına son verilmeli veya belirli bir süre (örneğin beş yıl) içinde yargıç veya savcının rızası alınmaksızın başka bir mahkemeye atanamayacağı güvence altına alınmalıdır. Yürütmeden bağımsızlığın sağlanması açısından, kurulun toplantı tarih ve gündemlerinin, Genel Sekreterinin belirlemesinde, hâkim ve savcılarla ilgili soruşturma izni verilmesinde Adalet Bakanı’nın yetkisiz hale getirilmesi ve yerine hâkim veya savcı niteliğindeki kişilerin soruşturma konusunda yetkili olması önerilmektedir. Bazı üyeler ise, 2010 Anayasa değişikliği ile bu değişikliğin ardından kabul edilen HSYK’ya ilişkin yeni Kanunun, yargı mensuplarının disiplin soruşturmalarında yeterli teminatı sağladığı, Adalet Bakanı ve Müsteşarının toplantıların gündemini belirlemedeki yetkisini sınırladığını vurgulamışlardır. Hâkim ve savcılarının performanslarının değerlendirilmesinde yüksek yargının not vermesi ve HSYK’ya bağlı müfettişler tarafından hal kağıtlarının doldurulması usullerinde nesnel standartlara yer verilmelidir. Kurul kararları kamuya açılmalı ve bu konuda şeffaflık sağlanmalıdır. İlk derece yargı organlarından seçilecek Kurul üyelerinin seçiminde demokratik usullerin güvence altına alınması gerekmektedir.

Bazı katılımcılar, Kurul’un sadece mesleğe kabul değil, adaylığa kabulde de tek söz sahibi olması ve bu doğrultuda hâkim ve savcı adayı alımında yapılan sınavların Adalet Bakanlığı bünyesinde değil Kurul bünyesinde gerçekleşmesini önermiştir. Bu görüşe göre, yargı bağımsızlığı bakımından adli kolluğun kurulması da önem arz etmektedir. Soruşturmaların yürütmenin kontrolü altında olan kolluk gücü tarafından değil savcılık makamına bağlı adli kolluk gücü tarafından yapılması soruşturmaların nesnel yürütülebilmesi ve adil bir sonuca varılması bakımından zorunlu görülmektedir.

HSYK özerk bir kurum olarak düzenlenerek yasama, yürütme ve yargı organlarına karşı bağımsızlığı sağlanmalıdır. Üyelerinin çoğunluğu her düzeyde yargı organından gelmeli ancak özellikle hâkim ve savcı olmayan üyeler de kurul içinde yer almalıdır. Bu noktada Cumhurbaşkanlığı tarafından Kurul’a üye seçimi uygulamasına son verilmesi, yargı kökenli olmayan üyelerin TBMM tarafından nitelikli çoğunlukla (bazı katılımcılara göre bu oran en az 2/3 olmalıdır) seçilmesi ve TBMM tarafından seçilen üyelerin sayısının artırılması uygun olacaktır.

Adalet Bakanı ve Bakanlık Müsteşarının üyeliği hakkında ise katılımcılar farklı görüşler dile getirmişlerdir. Katılımcıların bir kısmı, Kurul’un yürütmeden tam anlamıyla bağımsız olması gerektiği görüşündedir. Bu görüşteki katılımcılar, Fransa gibi bazı ülkelerde son yıllarda kabul edilen reformlarla, yürütme organından gelen Cumhurbaşkanı ve Adalet Bakanı gibi kişilerin Kurul üyeliğine ilişkin esasın terk edildiği, böylece Kurulun yürütmeden tümüyle bağımsız hale getirildiğini belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar ise, Venedik Komisyonunun “Yargısal Atamalar” başlıklı raporuyla ifade edildiği gibi, Kurulda yürütmeyi temsil eden üyelere yer verilmesinin, tek başına sorun yaratmayacağını vurgulamışlardır. Öte yandan bu katılımcılar, 2010 Anayasa değişikliği ile bunun ardından kabul edilen HSYK’ya ilişkin Kanunun, Adalet Bakanı ve Müsteşarının Kuruldaki yetkilerini büyük ölçüde sınırladığına değinmişlerdir.”

“İdarenin Yargısal Denetimi” başlığı altında;

“2010 yılında yapılan anayasa değişikliğiyle Yüksek Askeri Şura’nın meslekten ihraç kararlarına karşı yargı denetimi öngörülmüştür. Yeni anayasada Yüksek Askeri Şura’nın tüm kararlarına yargısal denetim öngörülmelidir. Mevcut düzenleme hukuk devleti ilkesi açısından da sorun doğurmaktadır. Bu noktada idari yargının yerindelik denetimi yapamayacağı kabul edildiği için Yüksek Askeri Şura kararlarının hukukilik denetiminin engellenmesi uygun gözükmemektedir. İdarenin yargı organlarının kararlarını yerine getirmemesi karşısında etkin tedbirler öngörülmelidir. Bu konuda zihniyet değişikliği ile beraber yeni anayasada bazı kurumsal güvencelerin de yer alması uygun olacaktır.”

“Askeri Yargı” başlığı altında aşağıdaki düşünceler değerlendirilerek benimsenmiş:

“Askeri mahkemeler, askeri disiplin suçları ve münhasıran askeri suçlarla yetkili olmalıdır. Dünyada herhangi bir örneği olmayan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ve Askeri Yargıtay gibi yüksek yargı organları için bir gereklilik mevcut değildir. Bu nedenle, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ile Askeri Yargıtay’ın ilgası önerilmiştir. Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin görev alanına giren uyuşmazlıklarda ise, Yargıtay’ın özel bir dairesinin yetkilendirildiği, gerekirse bu dairede askeri bir hâkime de üyelik statüsünün sunulduğu bir modelin benimsenmesi uygun olacaktır. Ayrıca askeri mahkemelerde sivillerin yargılanmasının önüne geçmeye yönelik geçmişte benimsenen yaklaşım devam ettirilmelidir.”

“Yargısal Ayrıcalıklar” başlığı altında değerlendirilmeye alınan düşünceler aşağıdaki gibidir:

“Yasama sorumsuzluğuna dair düzenlemeler korunmalı, buna karşılık yasama dokunulmazlığının kapsamında değişikliğe gidilmelidir. Yasama dokunulmazlığı, yüz kızartıcı suçlar olarak anılan belli suç tipleri için geçerli olmamalıdır. Yasama dokunulmazlığının usul açısından sınırı ise, hürriyeti bağlayıcı ceza tedbirleri ve cezalar olmalıdır. Örneğin bir milletvekili yakalanamamalı, tutuklanamamalıdır. Dokunulmazlığın kaldırılması halinde yargılama, Yargıtay tarafından gerçekleştirilmelidir. 1982 Anayasası, dokunulmazlık güvencesinin istisnası olarak iki durum öngörmüştür. Bunlardan biri, ağır cezayı gerektiren suçüstü hallerine ilişkindir. Bu hüküm, yeni anayasada muhafaza edilmelidir. Buna karşılık, soruşturmasına seçimlerden önce başlanan, Anayasanın 14. maddesi kapsamındaki filler için öngörülen istisna hükmü terk edilmelidir. Anılan hükmün atıfta bulunduğu 14. maddenin müphem ve muğlak kavramlara yer vermesi, bu istisnanın ilgasını gerektirmektedir. Yeni anayasa 1982 Anayasası’nda düzenlenmemiş olan Cumhurbaşkanı’nın dokunulmazlığı konusunu açıklığa kavuşturmalı ve Cumhurbaşkanı’na yasama dokunulmazlığına denk bir dokunulmazlık tanınmalıdır. Yasama dokunulmazlığının kısıtlanması önerisiyle aynı doğrultuda olarak, kamu görevlisi olan pek çok meslek grubuna tanınan yargısal ayrıcalıklar kaldırılmalı veya kısıtlanmalıdır.”

“Diğer Bazı Kurumlar” başlığı altında şunlar dillendirilmiş:

“Devlet yönetimine hukukun üstünlüğü ilkesini hâkim kılmak amacıyla, yeni anayasayla yargısal denetim mekanizmalarının etkinlik ve verimliliğinin sağlanması yanında, kamu denetçiliği kurumu da düzenlenerek, idarenin hukuka uygunluğu kadar, hakkaniyete uygunluğu da teşvik edilmelidir. Kamu denetçiliği kurumunun, Batı’daki emsalleri dikkate alınarak düzenlenmesi, bu kuruma hürriyetlerin korunması ve ayrımcılığın önlenmesi konusunda özel bir işlev kazandırabilecektir. Böylece kamu denetçiliği, idari yargıyı tamamlayan bir rol üstelenebilecektir. Ne var ki, kamu denetçisinin kararları, idari yargı kararları gibi icrai değil, yol göstericidir. Kararların hukuki yaptırımından çok manevi ağırlığı olduğu düşünüldüğünde toplum tarafından saygınlığı kabul edilen bir kamu denetçisinin TBMM tarafından seçimine nitelikli çoğunluk öngörülmesi gerekmektedir. Kamu denetçiliği gibi özerk kurumların başkentte yer alması yerine ülkenin farklı yerlerinde yerleşik olarak çalışmasının yasama, yürütme ve yargı organlarından bağımsızlık noktasında sembolik bir anlamı olabilecektir. Kamu denetçiliği kurumu Kamu Baş Denetçisinin yetkisi altında çalışan, farklı konularda uzmanlaşan yardımcılardan oluşmalıdır. Öte yandan bu kurum, farklı temellerde ortaya çıkan ayrımcılık ihlallerini denetleyecek özel daireler halinde faaliyet göstermelidir. Cumhurbaşkanının rolünün parlamenter sisteme uyarlanması çerçevesinde, Devlet Denetleme Kurulu kaldırılmalıdır. Yükseköğretim Kurulu yerine, üniversiteler arası planlama ve koordinasyondan sorumlu yeni bir yapı kurulmalıdır. Bu kapsamda akademik özgürlükler ve üniversitelerin özerkliği güvence altına

alınmalıdır. 1982 Anayasasında düzenlenen kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına dair düzenlemeler yeni anayasada özgürce örgütlenme esasına dayanmalı ve bu kurumlar üzerindeki idari vesayete son verilmelidir.”

TÜSİAD’IN yuvarlak masa çerçevesinde hazırladığı Yeni Anayasa Çalışmasının neler muhteva ettiğini, bu son yazı ile noktalıyoruz.

Mutlak olarak, yeni bir anayasanın yapılması hususunda, toplumumuzda **ortak bir kanı** var.

Yine, bu sahip olduğumuz **82 ANAYASASININ** da, yaşadığımız **ekonomik** ve **siyasi** sorunların en önemli faktörü olduğunu biliyoruz.

Aslında bunlar, bilindik, artık ezbere söylenen klişe laflar.

Bundan sonrası için önemli olan, yeni anayasanın nasıl yapılacağıdır.

Toplumun tamamını kucaklayacak, çoksesliliğe, çokkültürlülüğe, farklılıklara izin verecek, insan hak ve hürriyetlerini temele alacak, uzlaşma metnine ihtiyacımız var.

Yeni anayasa, yapılırken, dünyanın değişen ve gelişen yönleri dikkate alınarak, toplumumuzun farklı katmanlarında yer bulan insanlarımızın, değişen daha özgürlükçü çağa uygun taleplerini ve ihtiyaçlarını gözeterek ve bunları, devlet karşısında güvenceye alacak bir zihin havzasıyla bütünleştirmek, sanırım amaca daha denk düşecektir.

Anayasanın yapımı aşamasında asıl önemli olan, bir partinin mecliste sahip olduğu çoğunluğa dayanarak, sazi ele alması neticesinde ortaya çıkabilecek bir metinden ziyade, gerçekten de “çoğulculuğu” gözetken bir yöntemle, farklı kesimlerin de düşüncelerine ve sözlerine kulak verebilecek bir tartışma ve sinerji iklimiyle yapımı da, yine özlenen toplumsal bir sözleşmeye ulaşmada etkili olacaktır.

Evet, **ANAYASA**, klişe bir laf ama, **“toplumsal bir sözleşmedir”**. Bu bağlamda, bu *toplumsal sözleşmenin*, **bir milleti, bir ülkeyi teşkil eden farklı etnik, farklı dinî aidiyete haiz, farklı kültürlere mensup insanları bir arada sorunsuz ve çatışmasız yaşatabilecek akla ve hisse dayanarak mevcudiyete getirilmesi de geçmiş dönemlerde yaşadığımız veya tecrübe ettiğimiz tatsızlıkları, bir daha tecrübe etmememize de neden olacaktır.**

Pekâlâ, şu husus da önemlidir. Belki pek gündeme yansımıyor, ama AB’nin yaşadığı krizden ötürü, bazı köşeyazarlarınca, **“ulus devlet”** olgusu da irdelenmekte. Biliyorsunuz; **82 Anayasası, devleti çok fazla kutsadığından, devlet organlarına, vatandaşları indinde çok fazla ayrıcalık(=imtiyaz) verdiği**nden, âdeta devleti vatandaşından korumaya yönelik bir irade ve inisiyatifle yazıldığından ötürü, belki de kabul edildiğinin ertesinden beri, **“hatırı sayılır” bir biçimde eleştirilir.**

Tabii ki, **YENİ ANAYASA**, **“insan”** odaklı, birey temel hak ve özgürlüklerini baz alan; tüm vatandaşlarını, devlet, toplum ve yine birey indinde eşit şekilde değerlendiren, daha **çağcıl** bir anlayışla ele alınmalı ve bu doğrultuda bir hukuksal metin üretilmelidir.

Ama, devlet ve **“ulus devlet”** olgusunu, yıpratmadan, **âdeta acze düşecek bir kavramsallaştırmaya tâbi tutmadan...**

Kanımca, **“insanlık”** ne kadar ileri düzeyde tekâmül yaşarsa yaşasın, ülkemizin tek siyasal düsturu, **ulus “devlet”** olacaktır gibime gelmekte. Yazımı burada sonlandırırken, siz değerli okuyuculara en derin saygılarımı sunarım...

Aralık 2011,

Karamürsel

Erhan SALMAN

iletisim@politikadergisi.com

Yorumlar

- [İç Siyasa](#) [5]

Kaynak URL (03/05/2024 - 08:00 tarihinde yazdırıldı):

<http://www.politikadergisi.com/okur-makale/yeni-anayasa-ve-yeni-turkiye-tartismalari-iv>

Bağlantılar:

[1] <http://www.politikadergisi.com/pd-uye/erhan-salman>

[2] <http://www.politikadergisi.com/okur-makale/yeni-anayasa-ve-yeni-turkiye-tartismalari-i>

[3] <http://www.politikadergisi.com/okur-makale/yeni-anayasa-ve-yeni-turkiye-tartismalari-ii>

[4] <http://www.politikadergisi.com/okur-makale/yeni-anayasa-ve-yeni-turkiye-tartismalari-iii>

[5] <http://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/ic-siyasa>